

Indikaatori „Mahetoodanguna müüdavate mahetoodete osa“ analüüs 2007. a andmetel, aruande lühikokkuvõte 2008

Tellija: Põllumajandusuuringute Keskus
Töö teostaja: Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus
Tartu, 2008

Sissejuhatus

2008. aasta uuringu raames koguti andmeid seireindikaatori „mahetoodanguna müüdavate toodete osa“ jaoks 2007. aasta kohta. Intervjueeriti 100 mahepõllumajandusliku tootmisega tegelevat põllumajandustootjat, 7 mahenõustajat ja 15 maheinspektorit.

Sarnane uuring on läbi viidud alates 2004.aastast.

Materjal ja meetodika

Indikaator „*Mahetoodanguna müüdavate mahetoodete osa*“

Küsitleti mahepõllumajandusliku tootmisega tegelevaid tootjaid, kelle tootmine on ülemineku mahepõllumajandusele läbinud ning kes omavad õigust müüa oma toodangut viitega mahepõllumajandusele. Kokku intervjueeriti 100 mahetootjat. Et kindlustada tootjate poolt esitatud andmete õigsus, võrdlesid uuringu läbiviijad tootjate poolt esitatud andmeid ka Taimetoodangu Inspeksiooni mahetootjate registri andmetega.

Uuring toimus telefoniintervjuude vormis, tootjatele saadeti intervjuu ettevalmistamiseks posti teel ette küsitlusankeet. Valimi koostamisel lähtuti Maamajanduse Infokeskuse poolt FADN meetodika alusel määratud tootmistüüpidest, tüpiseerimisel kasutati TTI andmeid Eesti mahetootjate maakasutuse ja loomade arvu kohta.

Maakasutuse struktuuri analüüsil on kasutatud Taimetoodangu Inspeksiooni (TTI) mahetootjate registri andmeid valimis olevate ettevõtete mahepõllumajandusmaa suuruse ning erinevate kultuuride pindade kohta. Uuringu ülejäänud algandmed on kogutud intervjuude käigus.

Mahepõllumajanduslikult toodetud toodangu müügina mahetoodanguna e viitega müügina käsitletakse toodangu realiseerimist kas kirjaliku (kirjalik viide mahe- või ökoloogilisele põllumajandusele ja/või ökomärk tootel või müügikohas) või suulise viite abil selliselt, et toodangu ostjat on teavitatud, et tegemist on mahetoodanguga. Viiteks mahepõllumajandusele loetakse vaid sellist viidet, mille puhul info toodangu mahepäritolu kohta jõuab lõpptarbijani. St kui näiteks loomad müüakse tavatapamajja, informeerides ostjat sellest, kas suuliselt või kirjalikult, siis seda ei arvestata viitena mahepõllumajandusele.

Lisaks mahetoodanguna realiseeritava toodangu osakaalule kogumüügist koguti taustandmetena infot toodangu turustuskanalite kohta, uuriti mahetoodangu viiteta müümise põhjuseid ja seda, mis aitaks kaasa viitega müüdud toodangu osakaalu suurenemisele.

Taustandmete saamiseks intervjueeriti mahenõustajaid ja -inspektoreid.

Tulemused ja arutelu

1. Indikaator „Mahetoodanguna müüdavate mahetoodete osa“

Toodangu turustuskanalid

Intervjueeritud mahepõllumajandustootjad turustasid oma mahetoodangut 2007. aastal kõige sagedamini otse talust (64%), järgnes müük tavatoodanguna töötlejale/tööstusele (39%) ja otse kliendile koju (27%). Kõige olulisemad müügikanalid olid tavapõllumajanduslikku toodangut töötlev tööstus (26%) ja otse talust müük (25%).

EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2007-2013 II TELJE HINDAMINE

Teisi turustuskanaleid kasutas juba oluliselt vähem mahetootjaid, samas on need valdavalt just sellised turustuskanalid, mille kaudu jõuab toodang tarbijani viitega mahepõllumajandusele. Nt nii mahetoodangu kokkuostjatele/vahendajatele kui ka mahekauplustele on mingi osa oma mahetoodangust turustanud 13% tootjatest, 12% tootjatest on müünud oma toodangut turul, 11% laatadel ja messidel. Kuigi mahetootjate ühistu on kasutussageduselt kogu valimis suhteliselt tagasihoidlikul kohal (7% vastanutest), on seda kanalit kasutanud tootjad müünud sinna aga suurema osa toodangust (6% vastanutest oli see kõige olulisem müügikanal).

Tootjate poolt eelistatud müügikanalite loetelus 2007. a on sageduselt kõige rohkem mainitud otse talust müüki (59% vastanutest, esimene eelistus on see 26%-le), teise ja kolmandana on välja toodud mahetoodangu töötledjad (53%) ja mahetoodangu kokkuostjad/vahendajad (35%).

Võrreldes 2007. a tegelikult kasutatud müügikanalitega, eelistaks enamik mahetootjaid oma toodangu turustamiseks kasutada just selliseid turustuskanaleid, mille kaudu jõuaks nende toodang tarbijani mahetoodanguna.

Takistused soovitud turustuskanalite kasutamisel

Suurima takistusena soovitud turustuskanali valikul tõid intervjueeritud tootjad välja mahetoodangu töötledjate ja kokkuostjate puudumise (peamise takistusena esitas selle 59,5% vastanud tootjatest, kokku mainis nimetatud probleemi 60,7% tootjatest).

Olulisteks takistusteks peeti ka väikeseid toodangukoguseid ja kaugust sihtturust, vastavalt 27,4 % ja 25% tootjatest.

Viidete kasutamine mahepõllumajanduslikult toodetud toodangu müümisel

Toodangu müügil ei viidanud mahepõllumajandusele 25 tootjat e neljandik intervjueeritud tootjatest.

Kõige levinumaks viiteks oli 2007. aastal, nagu ka eelnenud seireaastatel, suuline viide, mida kasutas 84% (e 63 tootjat) nendest tootjatest, kes mahetoodangule viitasid. Kirjalikku viidet saatelehel või arvel kasutas 49,3% vastanutest e 37 tootjat, kirjalikku viidet tootel (kontrollitud mahe- või ökoloogilisest põllumajandusest) 34,7% e 26 tootjat, ökomärki tootel 30,7% e 23 tootjat.

Kirjalikku viidet müügikohas kasutati 18 juhul (24% viidet kasutanutest), ökomärki müügikohas 13 juhul (17,3%).

Siin tuleb märkida, et tootjad, kes märkisid, et nad kasutasid viidet saatelehel, kasutasid suures osas (v.a loomade, lahtise teravilja, heina ja silo müügil) samaaegselt ka kirjalikku viidet või ökomärki.

Mahepõllumajanduslikult toodetud toodangu viitega müük

Intervjuudega kogutud andmed sisaldasid informatsiooni tootjate poolt toodetud ja müüdüd mahetoodangu koguste kohta, sh viitega müüdüd toodangu koguste kohta. Alljärgnev annab ülevaate, milliseid toodanguliike küsitletud mahetootjad müüsid ning kui suur osa sellest (% toodanguliiki turustanud tootjate kaalutud keskmisena) müüdi viitega mahetoodangule. Analüüsi vaid neid toodanguliike, mida müüs vähemalt viis tootjat.

2007. aastal müüs küsitletud sajast mahetootjast kartulit 30 tootjat, nende poolt toodetud kartulikoguseid arvesse võttes müüdi 91 % kartulist mahetoodanguna. Kõik, kes müüsid rukist, maasikaid ja õunu, realiseerisid neid toodanguliike 100% mahetoodanguna. Ka porgandi ja muude vähem müüdüd köögiviljade puhul realiseeriti valdav enamuse (ca 98-99%) toodangust mahetoodanguna. Samas on 8 kapsast müünud tootja keskmisena müüdüd mahetoodanguna vaid 49,5% kapsast. Seda tulemust mõjutab ühe, teistest oluliselt suurema tootmismahuga tootja ainult tavatoodanguna realiseeritud kapsakogus.

Lisaks maasika müügile eraldi välja toodud „muude marjade“ grupis on mahedana müüdüd toodangu osakaal vaid 14,6%, mille põhjuseks on kokkuostu müüdüd sõstarde, astelpaju ja aroonia suhteliselt suurem osa võrreldes mahedana kas otse talust või kauplustesse müüdüd väikeste kogustega. Võib eeldada, et ka Eestis üldisemalt leiavad väiksema tootmismahuga tootjad kergemini võimaluse toodangu mahetoodanguna müümiseks, suurema mahu puhul kasutatakse sagedamini tavatoodangu müügikanaleid.

2007. aastal olid teravilja mahetoodanguna turustamiseks soodsad tingimused, küsitletud tootjad müüsid teraviljast mahedana 75% (oder, söödaviljana) kuni 100% (rukis), mis on oluliselt rohkem kui varasematel aastatel.

Loomakasvatustoodangust tootis suurim arv tootjaid (34) veiseid lihaks, millest vaid 6,9% müüdi mahetoodanguna. Samuti on mahetoodanguna müüdnud toodangu osakaal madal lammaste lihaks ja piima müügil (vastavalt 11,6 ja 8,2% neid toodanguliike müünud tootjate toodangukoguste kaalutud keskmisena).

Väga väike osa tootjaid tootis ja müüs 2007. aastal mett ja mune (7%), samuti tõuveiseid (5% tootjatest), see-eest on need vähesed tootjad oma toodangut müünud enamasti mahetoodanguna (100% meest ja munadest, 88,5% tõuveistest). Tulemused olid nende toodanguliikide puhul sarnased ka eelnenud uuringuaastal.

Mahetoodangule viitamata müümise põhjused

Mahepõllumajandusele ei viidanud üldse 25 intervjueeritud tootjat, viitamata müüs osa oma toodangust 50 tootjat, mahepõllumajandusele viitas alati 25 intervjueeritud tootjat e neljandik vastanutest, kellelt seda küsimust ei küsitud. Mahetoodangu viitamata müümise põhjustele ei osanud vastata üks tootja, kes on selle küsimuse analüüsil valimist välja jätetud.

Nagu ka varasematel aastatel, tõid küsitletud põhjusena, miks mahetoodangut müüakse viiteta mahepõllumajandusele (st tavatoodanguna), kõige sagedamini välja mahetoodangu töötajate (sh tapamaja) puudumise. Kokku mainis probleemi 48,6% küsimusele vastanud tootjatest, peamine mahemüügi takistus oli see 31,1%-le. Mahetoodangu kokkuostjate puudumist mainis 37,5% küsimusele vastanud tootjatest, 20,3%-le oli see peamiseks takistuseks. Olulisteks teguriteks olid veel liiga väikesed toodangukogused on (25,7% vastanutest), hinnavahe puudumine võrreldes tavatoodanguga (24,3%) ja kaugust sihtturust (20,3%).

Tegurid, mis soodustaksid toodangu müüki mahedana

Intervjueeritud sajast tootjast 31,6% peab kõige olulisemaks mahemüügi soodustajaks mahetoodangu kõrgemat hinnataset võrreldes tavatoodanguga, kokku mainis seda ühe soodustava tegurina 43,4%.

Teise ja kolmandana on sagedamini mainitud tarbijate keskkonna- ja terviseteadlikkuse kasvu (38,2%) ning ostujõu suurenemist (34,2%). Mahemüüki soodustaks suure hulga (31,6%) tootjate arvates ka ühistegevus ning mahetoodangu töötlemine.

Kõige olulisemaks teguriks mahemüügi suurendamisel luges kõrgema hinnataseme järel võrdselt 14,5% vastanutest keskkonna- ja terviseteadlikkuse suurendamist ning mahetoodangu töötlemist.

Mahetoodangu müük tulevikus

Prognoositava mahemüügi osakaalud on arvatud vastava toodanguliigi müügi kohta hinnangu esitanud tootjate keskmisena. Tootjate hinnangud on võrreldes 2006. aasta kohta läbi viidud uuringuga tunduvalt optimistlikumad pea kõigi toodanguliikide osas, v. a mesi.

Kõigi toodanguliikide puhul prognoosis üle 60% vastanutest, et kolme aasta pärast müüvad nad kogu mahetoodangu mahedana. Üle 80% vastanutest prognoosis teravilja, köögivilja, kartuli, munade ja mee mahedana müügiks 100%. 14st marjade müügi kohta hinnanguid andnud tootjast kümme (71%) arvas, et müüvad kolme aasta pärast toodetud marjad ainult mahetoodanguna (joonis 12).

Veiste lihaks müümise osas esitas prognoosi 36 tootjat, kellest 23 (71%) arvas, et müüvad tulevikus kõik veised mahetoodanguna. Seitsmest elusveiseid tulevikus müüa plaanivast tootjast pidas kogu toodangu mahetoodanguna realiseerimist võimalikuks viis (71%). 13st piima müügi kohta prognoosi esitanust üheksa (69%) arvas samuti, et müüvad tulevikus piima ainult mahetoodanguna.

Sellise optimismi põhjuseks võib eeldatavasti pidada 2007. ja 2008. aasta head majandusseisu Eestis, mis viis vastajate ootused tuleviku suhtes kõrgeks. Samas tõid intervjueeritud tootjad sageli enne hinnangu andmist välja selle, et eelkõige sõltub mahetoodanguna müük ikkagi sobiva turustuskanali ja mahetöötlemise olemasolust ning müügingimustest.